

Svätý Tomáš z Villanovy – služobník najbezbrannejších

Branislav Krasnovský

20. septembra 2023 ✝ ***Cirkev História***

22. septembra si podľa tradičného katolíckeho kalendára pripomíname sviatok sv. Tomáša z Villanovy (1486 – 1555), augustiniánskeho mnícha a rovesníka odpadlého augustiniánskeho mnícha Martina Luthera (1483 – 1546).

Tak, ako sa od seba líšili v biblickej histórii dvaja bratia Ábel a Kain, tak sa líšili od seba aj sv. Tomáš z Villanovy a Martin Luther, ktorý opantaný pýchou nesie veľkú časť zodpovednosti za zapálenie požiaru náboženských vojen 16. storočia v Európe. Tieto vojny priniesli so sebou smrť, násilie, nenávisť a biedu pre státisíce ľudí.

Sv. Tomáša z Villanovy charakterizovala rozvážnosť, spravodlivosť, miernosť a mohutná mravná sila – vlastnosti, ktoré Martinovi Lutherovi vždy chýbali. Sv. Tomáš z Villanovy ostal ako augustiniánsky mních verný Bohu a svojej prísaha, Martin Luther z augustiniánskeho rádu, na svoju škodu, utiekol.

Katedrála vo Valencii a sv. Tomáš z Villanovy

zdroj: wikimedia commons

Raná mladosť sv. Tomáša z Villanovy

Svätý Tomáš z Villanovy sa narodil niekedy v období od 21. novembra do 18. decembra 1486 v malom mestečku Fuenllana. Otec bol šľachtic Alfonso Garzias a matka Lucia pochádzala z bohatého šľachtického rodu Martinesovcov. Mestečko bolo matkiným rodiskom a rodičia sv. Tomáša z Villanovy sa sem načas presťahovali, pretože v okolitom kraji vypukol mor. Keďže ležalo mimo hlavných komunikácií, bolo bezpečnejšie ako okolité mestá, a morová epidémia ho obišla. Keď sa skončila, vrátili sa rodičia do mestečka Villanueva de los Infantes, kde sv. Tomáš vyrastal.

Podľa historických prameňov, prvé slová, ktoré sa naučil vyslovovať (po otec a mama) boli Mária a Ježiš. Už v detstve označovali ľudia sv. Tomáša za nesmierne zbožného. Hoci bola rodina, z ktorej sv. Tomáš pochádzal nesmierne bohatá, on sám dobrovoľne hladoval, pretože rozdával svoje jedlo chudobným a tiež dobrovoľne chodil v roztrhaných handrách. Dôvod, prečo chodil v handrách, bol prostý: malý Tomáš rozdával chudobným nielen jedlo, ale aj svoje šaty, aby ich mohli šťastlivci predať, získať peniaze na živobytie, alebo len zohriať sa. Nepomohol ani otcov „výprask“, chlapec sa aj pri bitke tváril nesmierne blažene, hoci ho

zároveň veľmi mrzelo, že hnevá svojich rodičov, ktorým potom vysvetľoval: „*Nehnevajte sa, ale nemohol som inak, keď som videl, ako sa ten chlapec triasol od zimy.*“

Okolo roku 1501, vo veku 15 rokov odišiel Tomáš študovať na Colegio Mayor de San Ildefonso na univerzite v Alcalá de Henares. Školu založil známy španielsky kardinál Francisco Jimenez de Cisneros. Počas štúdia dosahoval vynikajúce výsledky a v roku 1512, vo veku 26 rokov získal hodnosť magistra filozofie a teológie. V tomto roku umrel aj jeho otec a sv. Tomáš dostal ako dedičstvo jeden z domov, ktorý patrila rodine. Okamžite ho odovzdal Cirkvi a z domu sa stal útulok pre chudobných, chorých a zomierajúcich.

Kardinál Francisco Jimenez de Cisneros

zdroj: wikimedia commons

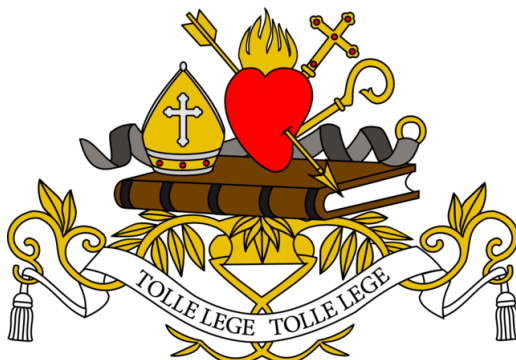
Neskôr odišiel študovať do mesta Salamanca, kde v roku 1516 tajne vstúpil do augustiniánskeho rádu. Keď sa dozvedel, že nehodný augustiniánsky mních Martin Luther 31. októbra 1517 vyvesil na dvere chrámu vo Wittenbergu kritické tézy, veľmi zosmutnel a zintenzívnil svoje modlitby za Cirkev, ako aj za samotného heretika Luthera. V roku 1518 zložil večné sľuby a v novembri 1518 prijal z rúk biskupa kňazské svätenie, počas primičnej omše od šťastia plakal.

Vzdelaný svätec sa stáva dôverníkom cisára Karola V. Habsburského

Sv. Tomáš z Villanovy bol nesmierne vzdelaný, inteligentný, so zmyslom pre spravodlivosť a ľudia ho mali radi. V augustiniánskom ráde zastával od roku 1519 funkcie konventuálneho priora, generálneho vizitátora a od roku 1527 bol provinciálnym priorom Andalúzie a Kastílie. Dlhšiu dobu pôsobil v konventoch v Burgose a Valladolide, s cieľom pozdvihnúť v miestnych kláštoroch úroveň zbožnosti. Bol vynikajúcim kazateľom – jeho kázne boli široko vyhľadávané a vďaka nim mnoho hriešnikov začalo s pokáním zmeniac svoj život k lepšiemu.

Snažil sa zvýšiť mravnosť aj u laxných mníchov a medzi kňazmi, ktorí duchovne zmláňdraveli a spohodlneli. Za takýchto kňazov a mníchov vykonával zástupné pokánia. Sám išiel príkladom v nábožnosti, pracovitosti a

v odriekaní. Bol veľmi ohľaduplný k nedokonalostiam a pokleskom spolubratov, napravoval ich láskavým slovom a dobrotou. Ak zbadal u niektorého z bratov chybu, najprv si sám udelil prísne pokánie, aby mu Milostivý Boh udelil ducha kajúcnosti, a potom bratovi vysvetlil jeho chybu a prehrešok. Bol natoľko taktný, láskavý a mierny, že bratia sami horlivo zachovávali rehoľné pravidlá.

Emblém augustiniánskeho rádu

zdroj: wikimedia commons

Sv. Tomáš z Villanovy je autorom mnohých nádherných kázní, z ktorých vyniká jeho *Kázeň o láske k Bohu*, jedna z najkrajších homílií katolíckej Cirkvi. Známe sú aj jeho spisy *O dialógu a spoločenstve medzi Bohom a ľudskou dušou*, mystická *Lekcia o meditácii, modlitbe a rozjímaní*. Bol vynikajúcim znalcom Svätého písma, profesorom na univerzite v Salamance (neskôr z univerzity odišiel, pretože neznášal intrigy, ktoré tam bujneli) a jeho komentár k Piesni piesní zvyrazňuje hlavné stupne mystického života.

Vďaka svojim kvalitám sa stal poradcom a spovedníkom mladého španielskeho kráľa Karola I. Habsburského (ktorý sa stal neskôr cisárom pod menom Karol V.), vnuka Ferdinanda Aragónskeho a Izabely Kastílskej, ktorý založil ríšu, „nad ktorou slnko nezapadalo“. Traduje sa, že za svojho poradcu a spovedníka si ho Karol vybral po tom, ako si bol tajne vypočúť jeho kázne v kostole.

Na margo sv. Tomáša z Villanovy následne vynikajúci španielsky monarcha uviedol: „*Tento muž dokáže svojimi kázňami pohnúť aj horou.*“ Prvý životopisec sv. Tomáša z Villanovy, slávny španielsky spisovateľ Francisco de Quevedo, uvádza, že keď cisár Karol V. odsúdil niekoľko zbehov zo španielskej armády na smrť, dokázal im sv. Tomáš z Villanovy ako jediný vyvodiť u panovníka milosť. Ten dovtedy odmietal vôbec na tému milosti debatovať.

Napriek vysokým funkciám, ktoré sv. Tomáš zastával, udivoval svoje okolie chudobou a zbožnosťou. Spával na zemi, všetky peniaze rozdal chudobným, neustále vyvíjal charitatívnu činnosť. V centre jeho pozornosti stáli nielen malé siroty, chudobné dievčatá, žobráci, ale aj duševne chorí ľudia, ktorých sa okolie stránilo.

Vo svojich kázňach často hovoril, že: „*Almužna neznamená len dávať milodary, ale v prvom rade pomáhať všetkým, ktorí trpia núdzou, aby sa zdvihli z dna a postavili s Kristovou pomocou na vlastné nohy.*“ Dával prácu chudobným, prosil úrady, aby chudobných zamestnávali pri akýchkoľvek prácach a podľa španielskych historických prameňov bol veľkým odporcom býčích zápasov a z kazateľnice plamenne hrmela jeho výzva: „*Existuje väčšia brutalita, ako vyprovokovať zver, aby roztrhala človeka na kusy?*“ Tých, čo podporovali býčie zápasy, vystríhal pred Božím hnevom a zápasy považoval za rovnaké zlo ako súboje.

V roku 1533, ako provinciál augustiniánov, poslal prvých augustiniánskych otcov do Mexika. Svojím augustiniánskym spolubratom kládol na srdce, aby všemožne pomáhali miestnym Indiánom a bránili ich pred krivdami zo strany bohatých španielskych latifundistov. V tom istom roku začal mať aj prvé mystické extázy.

Portrét Karla V. Habsburského v zrelom veku od Tiziana

zdroj: wikimedia commons

Arcibiskup, ktorý odmietal arcibiskupský úrad

Karol V. Habsburský si sv. Tomáša z Villanovy nesmierne ctí a vážil. Ponúkol mu preto miesto arcibiskupa v honosnej a bohatej cirkevnej diecéze Granada, čo však svätec kategoricky odmietal, pretože bol šťastný v kláštore Nuestra Señora del Pino v Cuéllar, kde kázal a pomáhal chudobným. Ďalšiu ponuku však už sv. Tomáš z Villanovy odmietnuť nemohol, pretože panovník a aj najvyšší cirkevní hodnostári v Španielsku potrebovali vhodného arcibiskupa do bohatej Valencie, ktorý by dokázal usporiadať pomery v nepotizmom, finančnými machináciami a škandálmi poznačenej arcidiecéze.

Podľa Francisca de Queveda došlo k zvoleniu sv. Tomáša z Villanovy za arcibiskupa vo Valencii veľmi zaujímavým spôsobom. Cisár Karol V. nechcel túto funkciu ponúknuť svätcovi, ale inému kandidátovi, pretože vedel, že sv. Tomáš ponuku odmietne. Avšak cisársky pisár, ktorý predtým písal list sv. Tomášovi, aby sa stal arcibiskupom v Granade, sa pomýlil a do menovacieho dekrétu napísal jeho meno. Keď to cisár Karol V. zistil, tak len sucho oznámil: *„Je rozhodnuté, takto to chcelo samotné Nebo a vidieť v tom Božiu prozreteľnosť.“*

Ďalšie námietky sv. Tomáša z Villanovy proti vymenovaniu rázne umlčali jeho predstavení v augustiniánskom ráde, ktorí ho upozornili, že katolícka Cirkev potrebuje ako arcibiskupa vo Valencii práve jeho. Sv. Tomáš okamžite poslušne a zmieril sa so skutočnosťou, že sa stane arcibiskupom, po čom nikdy

netúžil. Ako arcibiskup (až do konca svojho života) neustále sníval o prostom živote mnícha v kláštore, pri ktorom by sa celý odovzdal Bohu. Vždy sa však modlil v intenciách biblického: „*Nie moja, lež Tvoja vôľa nech sa stane Pane.*“ A naďalej o sebe tvrdil, že je tým najmenej vhodným kandidátom na post arcibiskupa v celom Španielsku, pretože má obrovské množstvo chýb a nedostatkov.

Príchod sv. Tomáša z Villanovy do arcibiskupského úradu bol tiež veľmi netradičný. Všetci sluhovia bývalého arcibiskupa očakávali honosný sprievod, a keď zabúchal na dvere arcibiskupského paláca neskorý podvečer otrhaný rehoľník, ktorý prosil o nocľah na dva dni, tak ho síce vpustili dnu, no ďalej netrpezlivo čakali na arcibiskupa. Za dva dni svojho „*inkognito pobytu*“ v paláci navštívil sv. Tomáš mestskú väznicu, chudobince, kostoly, poprechádzal sa po uliciach a počúval, čo hovoria ľudia. Až potom sa nechal v arcibiskupskom paláci spoznať a ukázal svoj menovací dekrét.

Financie, ktoré mu ako arcibiskupovi patrili použil na milodary pre tých najbiednejších. Sám stále chodil v jednoduchom augustiniánskom habite a žil veľmi skromne. Keď mu vytýkali, žeby mal aj reprezentovať Cirkev, odvetil, že „*reprezentovať treba dobrými skutkami, milosrdenstvom, kajúcnosťou a cnosťami. Chudoba cti netratí, Pán Ježiš sa narodil v chudobnej maštali a nikdy nevlastnil žiaden majetok*“.

Narodenie Ježiša Krista na obraze od Boticelliho

zdroj: wikimedia commons

Keď sa v roku 1544 stal arcibiskupom vo Valencii, pustil sa s chuťou do práce, ktorej tam bolo nadmieru. S príspevím svojho pomocného biskupa Juana Segriá urobili v arcidiecéze poriadok, a po skonsolidovaní pomerov sústredil svoju pozornosť na rozvoj duchovného života veriacich. Vytvoril špeciálnu školu pre maurských konvertitov, aby sa mohli posilňovať vo viere a nábožensky vzdelávať a okamžite zorganizoval plán sociálnej pomoci a charity pre chudobné miestne obyvateľstvo, trpiace núdzou. Od roku 1545 pôsobil ako poradca na Tridentskom koncile (1545 – 1563) a v roku 1547 osobne vysvätil za kňaza vo valencijskom seminári budúceho svätca, dominikána Louisa Bertrana, ktorý následne odišiel do Latinskej Ameriky, kde potom úspešne christianizoval domorodé indiánske obyvateľstvo.

Ľudia z jeho okolia mu často vytýkali, že je príliš štedrý a rozdáva majetok aj nehodným a podvodníkom. Na to im odpovedal veľmi jednoducho: *„Komu z tých, čo dávajú uškodí, keď ich niekto oklame, keď dávajú almužmu v mene Ježiša Krista a s úprimným srdcom? Je lepšie dať almužnu desiatim nehodným, než zamietnuť a s prázdnyimi rukami odmietnuť jedného spravodlivého. Úrady a vojaci majú kontrolovať povaláčov a tulákov, kto však natahuje ku mne žobrajúcu ruku, toho nemôžem odmietnuť...”*

Francisco de Quevedo v životopise svätca spomína, akým miernym spôsobom sa snažil priviesť hriešnikov k pokániu. Jemne ich prosil, aby sa polepšili a jeho metódy slávili úspech. Vždy hovorieval: *„Kto sa nebojí Boha, toho strašením od zlej cesty neodvrátiš.“* Raz naďabil na veľmi zatvrdnutého hriešnika, ktorého doviedol pred obraz Ukrižovaného Krista, a povedal mu: *„To, že som ťa nedokázal priviesť k Bohu, mi bude kladené za vinu, budem sa preto musieť za teba kajať.“* Potom sa začal bičovať do krvi, až sa hriešnik zrútil a začal plakať, sľúbil, že sa polepší a po dlhých rokoch sa hriešnik priamo tam, pod obrazom Ukrižovaného Krista, vyspovedal zo svojich hriechov a prijal Eucharistiu.

Pietro Perugino, Ukrižovanie Nášho Pána Ježiša Krista

zdroj: wikimedia commons / Andrew W. Mellon Collection 1937.1.27.b

Sv. Tomáš z Villanovy bol veľkým ctiteľom Panny Márie a je škoda, že umrel skôr, ako sa oficiálnou modlitbou katolíckej Cirkvi (v takej podobe, ako ho poznáme dnes) stal svätý ruženec, pretože ak by modlitbu svätého ruženca poznal, určite by ho inšpirovala k napísaniu nádhernej kázne. Prvotné formy ruženca boli síce známe už okolo 10. storočia a základy radostného, bolestného a slávnostného ruženca položil dominikán bl. Alain de la Roche, oficiálne však modlitbu svätého ruženca zaviedol až pápež sv. Pius V. v bule *Consueverunt Romani*, a modlitba sa rozšírila najmä po zázračnom víťazstve podstatne slabšej katolíckej flotily nad oveľa početnejším moslimským loďstvom v námornej bitke pri Lepante v októbri 1571.

28. augusta 1555, na deň zasvätený sv. Augustínovi, sa zdravotný stav sv. Tomáša z Villanovy vážne zhoršil. Trpel silnými bolesťami na hrudi, zle sa mu dýchalo, mal horúčky a zimnicu. Časť odborníkov je presvedčená, že ho trápila aj *angina pectoris*. Napriek silným bolestiam sa však nešetril a ďalej pokračoval v plnení vyčerpávajúcich povinností arcibiskupa. Keďže sa jeho zdravotný stav stále zhoršoval, prijal pomazanie chorých, vyspovedal sa (generálna spoveď) a prijal Eucharistiu. Posledné dva dni svojho života už len ležal, pričom ďalej rozdával všetok svoj skromný majetok, ktorý tvorilo už len niekoľko mincí, mníšsky habit, okuliare a zopár kníh, zošitov a bŕk na písanie. Keď sa zbavil celého svojho majetku, zdvihol oči k Nebu a modlil sa: „*Ďakujem Ti, Pane Ježišu Kriste, za milosť, že môžem umrieť ako chudobný rehoľník.*“

O niekoľko hodín na to, 8. septembra 1555, na sviatok Narodenia Panny Márie bratia slávili v miestnosti, kde umieral, svätú omšu. Pri Pozdvihovaní sa začal umierajúci arcibiskup modliť 90. žalm, a keď začal kňaz podávať Eucharistiu, skončil v Pánovi vo veku nedožitých 68 rokov.

Nepoškvrnené Srdce Panny Márie

zdroj: wikimedia commons

Smrť sv. Tomáša z Villanovy spôsobila v meste veľký zármutok. S mŕtvym svätcom sa prišli rozlúčiť tisíce obyvateľov mesta, ktorí sprevádzali telo mŕtveho biskupa až do kláštorného chrámu augustiniánov v Salamance. 1. novembra 1658 ho kanonizoval pápež Alexander VII.

Životopis Božieho služobníka sv. Tomáša z Villanovy pre budúce generácie zachoval, ako už bolo naznačené vyššie, slávny španielsky spisovateľ, cirkevný historik a životopisec Francisco de Quevedo. Sv. Tomáš z Villanovy býva zobrazovaný v rehoľnom augustiniánskom odeve alebo arcibiskupskom ornáte s mešcom almužny v ruke. A ako vo svojej knihe Francisco de Quevedo zdôraznil: „*Celý život sv. Tomáša z Villanovy sa skladal zo skutkov milosrdnej lásky voči tým najbezbrannejším.*“

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/svaty-tomas-z-villanovy-sluzobnik-najbezbrannejsich/>